ಡಾ॥ ಚನ್ನಬಸವಯ್ಯ ಹಿರೇಮಠ *

ರಾಚೋಟಿ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯ -ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ

ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಕಡಪ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಾಲೂಕು ಕೇಂದ್ರವಾದ ರಾಚೋಟಿಯು ವೀರಭದ್ರದೇವರ ಪವಿತ್ರ ತಾಣ. ಆಂಧ್ರ ಮತ್ತು ನೆರೆಯ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನೇಕ ಜನರು ಈತನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಜನರು ಈ ವೀರಭದ್ರನನ್ನು ತಮ್ಮ ಕುಲದೈವ ಅಥವಾ ಮನೆದೈವವಾಗಿ ತುಂಬ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ವಂಶಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ವೀರಭದ್ರನು ತುಂಬ ಜಾಗೃತ ದೇವತೆ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಿಂದಲೂ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ನಂದಿ, ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮತ್ತು ವೀರಭದ್ರರು ಕೆಲವರಿಗೆ ಕುಲದೈವಗಳಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ.[1] ಮಡಿವಾಳ ಮಾಚಿದೇವನು ಶುದ್ಧಶೈವರು ನಂದಿ, ವೀರಭದ್ರ, ಹಾವುಗೆ, ಗುರ್ದುಗೆ, ಕಂಥೆ-ಕಮಂಡಲುಗಳನ್ನು ಲಿಂಗಗಳೆಂದು ಇದಿರಿಟ್ಟು ಪೂಜಿಸುವುದನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸಿದ್ದಾನೆ.[2] ಅಲ್ಲದೆ ದೈವದ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗುವುದು; ಆ ದೈವದ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ತಾಳಿ ತಗಡು ಮಾಡಿ, ಮನೆದೈವವೆಂದು ಕೊರಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾನೆ.[3] ಇದರಿಂದ ವೀರಭದ್ರನು ವಚನಕಾರರಿಗಿಂತ ಪೂರ್ವದಿಂದಲೇ ಶೈವಭಕ್ತರ ಮನೆದೈವವಾಗಿ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ವೀರಭದ್ರ ದೇವರ ಅವತಾರದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಅಂಬಿಗರ ಚೌಡಯ್ಯನು

> ಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬ ಶಿವನಿಗೆ ಅಶ್ರಯವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿತ್ತು ಲಿಂಗ,
> ಆತಂಗೆ ವಾಹನವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಾತ ವೃಷಭ,
> ಆತಂಗೆ ವಾಹನವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಾತ ವಿನಾಯಕ,
> ಆತಂಗೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಾತ ವೀರಭದ್ರ

ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ.[4] ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿರುವ ರುದ್ರನು ಮುಂದೆ ಶಿವನೆಂದು ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದ ಮೇಲೂ ಅವನಿಗೆ ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳಂತೆ ಯಜ್ಞ ದೇವತೆಯ ಸ್ಥಾನ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಶಿವನಿಗೆ ಯಜ್ಞ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹವಿರ್ಭಾಗ ಸಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಘರ್ಷಣೆ ಎಡೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ವೀರಭದ್ರನು ಶಿವನ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಯಜ್ಞವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದನು. ಅಂದರೆ ಆರ್ಯ ಮತ್ತು ದ್ರಾವಿಡ ಜನಾಂಗದ ಸಮ್ಮಿಳನ ಪೂರ್ವದ ಸಂಘರ್ಷದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವೀರಭದ್ರನ ಕಲ್ಪನೆ ಜನ್ಮತಾಳಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಕ್ತರನ್ನು ಅದರಲ್ಲೂ ವೀರಶೈವರನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿರುವ ರಾಚೋಟಿಯ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯವು ತುಂಬ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು. ಬಹುಶಃ ಅದು

---

* ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ, ಎಲ್. ವಿ. ಡಿ. ಕಾಲೇಜು, ರಾಯಚೂರು, ೫೮೪೧೦೧

1. ಚನ್ನಬ.ವಚನ ೨೧೫, ಪು ೯೭(ಸಂ.) ಡಾ॥ ಹಿರೇಮಠ, ಆರ್.ಸಿ., ಧಾರವಾಢ, ೧೯೭೧ (ದ್ವಿ.ಮು)
2. ಸಂಕೀರ್ಣವಚನ ಸಂಪುಟ-ಮೂರು(ಸಂ) ಡಾ.ಹಿರೇಮಠ ಬಿ.ಆರ್., ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೯೩, ವಚನ ೪೭೫, ಪು.೧೮೪.
3. ಅದೇ ವಚನ ೫೫೮, ಪು. ೨೧೩.
4. ಅದೇ.ಸಂಪುಟ-ಒಂದು (ಸಂ) ಡಾ.ಕಲಬುರ್ಗಿ, ಎಂ.ಎಂ., ವಚನ ೮೪, ಪು. ೨೯-೩೦.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಬಹುತೇಕ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಮೂಲವಾಗಿರಬೇಕು. ರಾಚೋಟಿಯ ವೀರಭದ್ರನು ಬಾಲರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ವೀರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕರಿಯ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿರುವ ವೀರಭದ್ರನ ಬಾಲರೂಪದ ಶಿಲ್ಪವು ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಾಗಿದೆ. ಈತನು ದೋಟಿ ಹಿಡಿದು ಬಂದವನೆಂದು ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳಪುರಾಣ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕುರುಬರ ಬೀರಲಿಂಗ (ವೀರ) ಶೈವರ ವೀರಭದ್ರ ಮೂಲತಃ ಒಂದೇ ಆಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ.[5]

ರಾಚೋಟಿ ವೀರಭದ್ರನ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ. ಉಲ್ಲೇಖ ಅದೇ ಗ್ರಾಮದ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೩೪ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿದೆ.[6] ಆದರೆ ಇದೇ ದೇವಾಲಯದ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೨೦ರ ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ, ಕಾಮಿನಾಯಕ ಎಂಬುವನು ತನ್ನ ದೊರೆ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನಿಗೆ ಪುಣ್ಯವಾಗಲೆಂದು 'xxಟೂರಿ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿನ ಪೆನಗೊಂಡ ಮಾರ್ಜವಾಡ ಮತ್ತು ಉದಯಗಿರಿ ಮಾರ್ಜವಾಡ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿನ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ(?) ದಾನವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖ ವಿದೆ.[7] ಶಾಸನದ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಗವು ತ್ರುಟಿತ ಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ದೇವಾಲಯದ ಹೆಸರು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಆದು ಈ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯವೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಇದು ನಿಜವಾದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೨೦ರ ಶಾಸನವೇ ರಾಚೋಟಿ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಸನವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಬೆಡದೂರಿನ ಕ್ರಿ.ಸ.೧೫೪೯ರ ಶಾಸನ,[8] ರಾಚೋಟಿಯ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೫೩-೫೪,[9] ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೫೮[10] ಮತ್ತು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೬೨೮ರ ಶಾಸನಗಳೂ[11] ರಾಚೋಟಿಯ ವೀರಭದ್ರನನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಶಾಸನಗಳು ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಪೂರ್ವದಿಂದಲೇ ಅದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದಿರಬೇಕು.

ವಿಜಯನಗರದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸದಾಶಿವರಾಯನ ಸಾಮಂತ ಅರಸನಾದ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರ ಜಿಲೇಳ ರಂಗಪತಿರಾಜನ ಕಾರ್ಯಕರ್ತ ಅಮರನಾಯಿನಿ ವೆಂಗಳನಾಯುಡು, ರಾಮದುರ್ಗಸೀಮೆಯ ಪಾರುಪತ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ತನ್ನ ಒಡೆಯ ಜಿಲೇಳ ರಂಗಪತಿರಾಜನಿಗೆ ಪುಣ್ಯವಾಗಲೆಂದು 'ಮುದ್ರಮನುಷ್ಯ' ಉಚ್ಚಲವಾಡಿ ರಾಮಯ್ಯನ ಕೈಯಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೬೩ರಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲಗೊಂಡಿರುವ ರಾಚೋಟಿಯ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯದ ಗರ್ಭಗೃಹ, ಸುಕನಾಸಿ ಮತ್ತು ಶಿಖರಗಳ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ.[12] ಇದರಿಂದ ರಾಚೋಟಿ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯವು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೨೦ಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದು, ಅದು ಶಿಥಿಲಗೊಂಡ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೬೩ರಲ್ಲಿ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ರಾಯಲಸೀಮೆಯ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಸಿದ ಡಾ॥ ವಿ.ಕಾಮೇಶ್ವರರಾವ್ ಅವರು, ತಮ್ಮ "Select Vijayanagr Temples of Rayala Seema" ಸಂಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ, ರಾಚೋಟಿ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯವು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೬೩ರಲ್ಲಿ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ. ಅದು, ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೦೦ ವೇಳೆಗೆ ರಚನೆಗೊಂಡಿರ ಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.[13] ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯವು. ವಿಜಯನಗರ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿರುವುದೇ ಅವರ ಈ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ಶಿಲಾದೇವಾಲಯವು ಕೇವಲ ೬೩ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲಗೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಅದರಲ್ಲೂ

5. ಡಾ॥ ಕಲಬುರ್ಗಿ, ಎಂ.ಎಂ., ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣರು, ಪು.೯೭.
6. Inscriptions of Andhra Pradesh (Cuddapah Dist) part-II(Ed). Dr. Parabrahma Sastri,P.V., Hyderabad, ೧೯೭೮, No. ೧೧೭, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೩೪ ಜೂನ್ ೨೨ ರಾಯಚೋಟಿ.
7. ಆದೇ. ೮೩, ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೨೦ ಮೇ ೨೮, ರಾಯಚೋಟಿ
8. ಆದೇ. ೨೦೫, ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೪೯, ಬೇಡದೂರು, ಜಮ್ಮಲ ಮಡುಗು(ತಾ.).
9. ಆದೇ.೨೩೧, ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೫೩-೫೪, ರಾಯಚೋಟಿ.
10. ಆದೇ ೨೫೫, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೫೮ ನವೆಂಬರ ೩೦, ರಾಯಚೋಟಿ.
11. T.T.D. Inscriptions, Xi-1,No.25 Ref: Dr.Kameswara Rao, Select Vijaynagar Temples of Rayala Seema, Hyderbad, ೧೯೭೬, p.೬೧.
12. I.A.P. Part II (Cuddapah Dist.) No.೨೬೦, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೬೩ ಜನವರಿ ೧೯, ರಾಯಚೋಟಿ.
13. Dr. Kameswara Rao., Select Vijayanagar Temples of Rayalaseema, p.೬೧.

ಗರ್ಭಗುಡಿ, ಸುಕನಾಸಿ ಮತ್ತು ಶಿಖರಗಳಂಥ ದೇವಾಲಯದ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಗಗಳು ಶಿಥಿಲಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಅದು ತೀರ ಪ್ರಾಚೀನ ದೇವಾಲಯವೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ? ಎನ್ನುವುದೇ ಇಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದೆ.

ಇತಿಹಾಸದ ಪುನಾರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಗಳಿಗೂ ಶಾಸನಗಳಷ್ಟೇ ಮಹತ್ವವಿದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ತನ್ನ ಕಾಲದ ಜೀವನದ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತುಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಅಭ್ಯಸಿಸಿದರೆ, ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಕನ್ನಡ ಜನತೆಯ ಬದುಕಿನ ವಿವರಗಳು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಮುಂದೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ. ವಚನಕಾರರ ಕಾಲವು ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಗಳ ಸಂಘರ್ಷಣೆಯ ಕಾಲ. ಅವರು ಕುಲದೈವ, ಮನೆದೈವಗಳ[14] ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾವರಲಿಂಗಪೂಜೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತ, ಇಷ್ಟ ಲಿಂಗ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಕಾಲದ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶೈವಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸುತ್ತ, ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ ಮತ್ತು ಪುಣ್ಯಸಂಪಾದನೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸಿ[15]ದ್ದಾರೆ. ಅಂಬಿಗರ ಚೌಡಯ್ಯನ ಒಂದು ವಚನ ಹೀಗಿದೆ.[16]

ಕಾಶಿಗೆ ಹೋದೆನೆಂಬವರು ಹೇಸಿ ತೊತ್ತಿನ ಮಕ್ಕಳಯ್ಯ
ಮೈಲಾರಕ್ಕೆ ಹೋದೆನೆಂಬವರು ಮಾದಗಿತ್ತಿಯ ಮಕ್ಕಳಯ್ಯ
ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೋದೆನೆಂಬವರು ಹಾದರಗಿತ್ತಿಯ ಮಕ್ಕಳಯ್ಯ
ರಾಚೋಟಿಗೆ ಹೋದೆನೆಂಬವರು ಲಜ್ಜೆಮಾರಿ ತೊತ್ತಿನ ಮಕ್ಕಳಯ್ಯ
ಛೇ ,ಛೇ, ಇದು ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲವಯ್ಯ
ಅದೆಂತೆಂದಡೆ:
ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಮೂರುತಿಯಾದ ಪರಶಿವನೆ ಗುರುನಾಮದಿಂ ಬಂದು
ಇಷ್ಟಲಿಂಗವ ಧರಿಸಿ, ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಯ ಬೋಧಿಸಿದ ಮೇಲೆ
ಆ ಭಕ್ತನ ಕಾಯವೇ ಕೈಲಾಸ
ಅವನ ಒಡಲೇ ಸೇತುಬಂಧ ರಾಮೇಶ್ವರ
ಅವನ ಶಿರವೇ ಶ್ರೀಶೈಲ
. . . .
. . . .

ಭಾರತದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶೈವ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾದ ಕಾಶಿ, ಮೈಲಾರ, ಶ್ರೀಶೈಲಗಳಂತೆ ರಾಚೋಟಿಯೂ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಕಾಶಿಯ ವಿಶ್ವನಾಥ, ಮೈಲಾರದ ಮೈಲಾರಲಿಂಗ, ಪರ್ವತ (= ಶ್ರೀ ಶೈಲ)ದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನರು ತೀರ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ನಮ್ಮವರೆಗೂ ಲಿಂಗ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ದೇವಾಲಯಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ರಾಚೋಟಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಲಿಂಗಯಾವುದು? ರಾಚೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಇಂದು ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ದೇವರೆಂದರೆ ವೀರಭದ್ರನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ದೇವರು ಕಾರಣವಾಗಿ ರಾಚೋಟಿಯು ''ದಕ್ಷಿಣದ ಕಾಶಿ'' ಎಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿತ್ತು.[17] ವಚನಕಾರರು ವೀರಭದ್ರ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಶೈವರು ಲಿಂಗರೂಪದಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.[18] ಶರಣರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಕಾಳಾಮುಖ ಮಠಗಳು ವೀರ ಶೈವ ಮಠಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರಗಳಿವೆ. ಈ ಮಠಗಳ ಸ್ಥಾನಾಚಾರ್ಯರು ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾವರಲಿಂಗಗಳೆರಡನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಮುನ್ನಡೆದುದನ್ನು

14. ಬಸವವಚನ ೩೭೩, ಪು.೭೧ (ಸಂ)ಡಾ.ಹಿರೇಮಠ. ಆರ್.ಸಿ., ಧಾರವಾಢ.೧೯೮೮.
15. ಸಂಕೀರ್ಣ ವಚನ ಸಂಪುಟ-ಒಂದು(ಸಂ) ಡಾ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ., ಅಂಬಿಗರ ಚೌಡಯ್ಯನ ವಚನ- ೧೧೨, ಪು.೩೭-೩೮.
16. ಅದೇ, ವಚನ. ೧೨೫, ಪು-42-43.
17. ಐ.ಎ.ಪಿ(ಕಡಪಜಿಲ್ಲೆ) ಭಾಗ-೨, ೧೧೭, ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೩೪, ಜೂನ್, ೨೨ ರಾಯಚೋಟಿ.
ಅದೇ.೨೫೫, ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೫೮ ನವಂಬರ ೩೦, ರಾಯಚೋಟಿ.
ಅದೇ. ೨೬೦, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೬೩ ಜನವರಿ ೧೯, ರಾಯಚೋಟಿ.
''ದಕ್ಷಿಣಕಾಸಿ ನಿವಾಸುಂಡೈನ ಶ್ರೀ ರಾಚವೀಟಿ ವೀರೇಶ್ವರುನಿಕಿ''
18. ರಾಚೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಭಗ್ನವಾದ ದೇವಾಲಯ ಮತ್ತು ಈಶ್ವರಲಿಂಗದ ಅವಶೇಷವಿದ್ದು, ಜನರು ಅದನ್ನು ಹಳೇ ರಾಚೋಟಿ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯವೆಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಲಿಂಗವೇ ಮೂಲ ರಾಚೋಟಿ ಲಿಂಗವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ.

ಚರಿತ್ರೆ ಸಾರುತ್ತದೆ.[19] ಅಂದರೆ ಅಂದು ಮನೆದೈವವೆಂದು ಲಿಂಗರೂಪದಲ್ಲಿ ವೀರಭದ್ರನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದವರೇ ಮುಂದೆ ವೀರಶೈವಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತನಗೊಂಡ ಮೇಲೂ ಮುಂದು ವರೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಶಾಸನವಂತೂ ''ಈ ಶಾಸನಂ ಯಿಚಿನ ಪುರಾಂತಕುಲ ಒಪಂ ರಾಚವೀಟಿ ವೀರೇಶ್ವರುಂಡು'' ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ.[20] ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಚೋಟಿಯ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯವು 12ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಅಲ್ಲದೆ ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ೧೬ನೇ ಶತಮಾನದ (ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೬೩)ವರೆಗೆ ಈ ವೀರಭದ್ರನು ಲಿಂಗರೂಪದಿಂದ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದು ಅಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಅವಶೇಷಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ವೀರಭದ್ರನ ಶಿಲ್ಪವು ೧೬ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಈಚಿನದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ವಚನಗಳ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನ ಈ ದೇವಾಲಯದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡಲು ಆಧಾರಗಳ ಕೊರತೆಯಿದೆ. ಸಧ್ಯದ ಆಧಾರಗಳ ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ, ರಾಚೋಟಿಯ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯವು ೧೨ನೇ ಶತಮಾನ ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶೈವಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ರಾಚೋಟಿಯ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯವು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಶಾಸನಗಳಂಥ ಪ್ರಮುಖ ಆಧಾರಗಳ ದಿವ್ಯಮೌನದಲ್ಲೂ ಅಂಬಿಗರ ಚೌಡಯ್ಯನ ವಚನ ಈ ದೇವಾಲಯದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವಲ್ಲಿ ತುಂಬ ನೆರವಾಗಿದೆ.

ಅನುಬಂಧ

ಇದುವರೆಗೆ ರಾಚೋಟಿ ವೀರಭದ್ರ ದೇವರನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವ ಒಟ್ಟು ೮ ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಯ ಶಾಸನಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗಿವೆ. ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಇಲ್ಲವೆ ಸಾಮಂತರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಕಾಲದ ಒಂದು, ಅಚ್ಯುತದೇವರಾಯನ ಕಾಲದ ಒಂದು, ಸದಾಶಿವರಾಯನ ಕಾಲದ ಮೂರು, ವೆಂಕಟಾದ್ರಿಯಕಾಲದ ಒಂದು, ಕುಮಾರ ಅನಂತರಾಯನ ಕಾಲದ ಒಂದು ಮತ್ತು ಅರಸರ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲದ ಒಂದು ಶಾಸನಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸದಾಶಿವರಾಯನ ಕಾಲದ ಒಂದು ಶಾಸನ (ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೪೯)ವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದೆಲ್ಲವೂ ರಾಚೋಟಿಯ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇವೆ.

ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಶಾಸನವು (ವೀರಭದ್ರ) ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು (?) ದಾನವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದರೆ, ಅಚ್ಯುತ ದೇವರಾಯನ ಕಾಲದ ಶಾಸನವು ನಾಯುಂಕಾಚಾರ್ಯರ್ ಮತ್ತು ಕುಮಾರ ವೆಂಕಟಾದ್ರಿನಾಯಕರು ವೀರಭದ್ರ ದೇವರ ಅಂಗರಂಗ ವೈಭವ, ಅಖಂಡ ದೀಪ, ನೈವೇದ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲು 'ಮಂಡ್ಯಂ' ಪ್ರಾಂತದಿಂದ ಬರುವ ಆದಾಯವನ್ನು ಕಾವಲಿಗಾಡು ಮತ್ತು ದೇಸಿಯ ಕಾಪುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಏಕಾದಶಿಯ ಪುಣ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಒಂದು ತೂಮುಅಕ್ಕಿಯ ದರದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟುದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ.

ಸದಾಶಿವರಾಯನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಬೆಡದೂರ ಶಾಸನವು ಈ ದೇವಾಲಯವು ಅತ್ಯಂತ ಪುರಾತನವಾದುದೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೫೮ರ ರಾಚೋಟಿಯ ಶಾಸನವು ಮಹಾ ಮಂಡಳೇಶ್ವರ ಜಿಲ್ಲೆಳ್ಳ ವೆಂಗಳರಾಜು ಮತ್ತು ಮಹಾ ಮಂಡಳೇಶ್ವರ ರಾಯಪರಾಜು ವೆಂಗಳರಾಜು ಅವರಿಗೆ ಪುಣ್ಯವಾಗಲೆಂದು ಆಸ್ಥಾನ ಪೂಜಾರಿ ಪರುತಯ್ಯನು ವೀರಭದ್ರದೇವರಿಗೆ ಅಕ್ಕಿ, ಹಾಲು, ಸಕ್ಕರೆ, ಬೆಲ್ಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುದನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಇನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೬೩ರ ಶಾಸನವು ಕಾಶ್ಯಪ ಗೋತ್ರದ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರ ಜಿಲೇಳ ರಂಗಪತಿರಾಜನ ಕಾರ್ಯಕರ್ತನಾದ ಅಮರಿನಾಯನಿ ವೆಂಗಳ ನಾಯುಡು ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯದ ಗರ್ಭಗುಡಿ, ಸುಕನಾಸಿ ಮತ್ತು ಶಿಖರಗಳನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಗೊಳಿಸಿದುದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ.

ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸದ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೫೩–೫೮ರ ಶಾಸನವು ಬುಗ್ಗರಾಜು ತಿಮ್ಮಪ್ಪನು ಗುರುವರಾಜು ಮತ್ತು

---

19. ಉಳಿಯುಮೇಶ್ವರ ಚಿಕ್ಕಯ್ಯನು ಹುಳಿಯುಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಸ್ಥಾನಾಚಾರ್ಯನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡೂ ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ವಿವರಗಳಿಗೆ ನೋಡಿ. ಡಾ|| ಚನ್ನಬಸವಯ್ಯ ಹಿರೇಮಠ., ಕುರುಗೋಡು ಸಿಂದರು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಕೊಪ್ಪಳ, ೧೯೯೫.
20. ಐ.ಎ.ಪಿ.(ಕಡಪ ಜಿಲ್ಲೆ) ಭಾಗ-೨, ೨೦೫, ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೪೯ ಬೆಡದೂರು, ಜಮ್ಮಲಮಡುಗು(ತಾ.).

ದೊಡ್ಡಸಂಗರಾಜು ಅವರಿಗೆ ಪುಣ್ಯವಾಗಲೆಂದು ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯದ ವೀದಿಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ದೀಪದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದುದಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಶಾಸನದ ಮುಂದಿನ ಭಾಗವು ತ್ರುಟಿತವಾಗಿದೆ.

ಕಾಲನಿರ್ದೇಶನವಿಲ್ಲದ ವೆಂಕಟಾದ್ರಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಶಾಸನವು[21] ಅವನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಇರುಗ ಜೀಲ, ಬಾಲ ಜೀಲ, ಯರಜೀಲ, ಚಿನವೀರಪ, ನಲ್ಲಜೀಲ, ವೀರಪ, ತಮರವುತ ವೀರಪರು ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ರಾಚೋಟಿಯ ವೀರಸಿದ್ದಣನಿಗೆ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತ ದೀಪವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು 'ಮೊಗಪಾಲಂಪಲ್ಲ' ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದ ಸಮಸ್ತ ಆದಾಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟುದನ್ನ ಹೇಳಿದೆ. ಇನ್ನು ಕುಮಾರ ಅನಂತರಾಯನ ಕಾಲದ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೬೨೮ ಶಾಸನವು[22] ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯದ ಎರಡು ಗೋಪುರಗಳಿಗೆ ಬಣ್ಣಹಚ್ಚಿದುದನ್ನು ಹೇಳಿದೆ.

---

21 ಅದೇ. ೨೭೯, ರಾಯಚೋಟಿ.

22. T.T.D. Inscriptions, VI-೧, No.25, Ref: Dr. Kameswara Rao., Select Vijayanayar Temples of Rayalaseema, p-೬೧.